

5.

Undersøgelse af Klager over Præsterne i Frederiksborg 1747.

Begge Præsterne i Frederiksborg, nemlig Sognepræsten Peder Wedel og Kapellanen Christian Jensen (om hvem nogle Oplysninger findes i Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 710 f.) hørte til den pietistiske Retning. Dette gav Anledning til Klage over dem fra Sognebeboere, som ikke tilhørte denne Retning. Det følgende Stykke indeholder et Referat af Klageposterne og af Præsternes Besvarelse af samme, afgivet af Amtmand Gram og Hofpræst Bluhme, hvem Kongen havde paalagt at undersøge Sagen. Originalen findes i Rigsarkivet.

Stormægtigste

Allernaadigste Arve Konge og

Herre!

Efter Deres Kongelig Maj^{ts} allernaadigste Befaling til mig Johannes Bartolomæus Bluhme, at de Angivelses Poster

over Præsterne ved Friderichsborg, Peder Wedel og Christen Jensen, med deris derover gifne Besvaringer skulle Deres Kongelig May^{tt} af os begge underskrevne allerunderdanigst forrestilles og refereres, have vi bemelte Sag saaledes, som efterfølger, allerunderdanigst skullet anføre, nemblig først de angifne Puncter Ord fra Ord, som de lyder, og dernest Extract af enhver Præst hans derover gifne Besvaring.

1ste Angivelse Post. Da forholder Hr: Jensen sig mange tider i Prædicken og alletider i Skriftestoelen imod de, som Afløsning forlanger, icke som en retsindig Præst bør effter dend Augspurgiske Bekiendelse.

Sogne Præsten Peder Wedels Svar indeholder, at siden beskyldingen icke er paa ham, tilkiendegiver hand alleene, hvorledes hand i Skriftestoelen forkynder Syndernes Forladelse, nemblig 1. de Mennisker, hvis Hierters tilstand hand grant kiender icke ere retskafne, men staa i Meening, at de formedelst dend Absolution, dem af Præsten bliver tilsagt, virckelig annammer deris Synders Forladelse, saadanne foreholder hand først Guds Raad til Menniskens Salighed, og paa det enfoldigste søger at overbeviise dem, hvordan det staaer til mellem Gud og dem, og tillige at overtale dem at kiende deris aandelige Nød og Fare, de ere udj, og at bede Gud om Barmhiertighed til at fatte Tancker, Villie og Begiering effter deris arme udødelige Siæles frelse; da, naar de ved dend Hellig Aands forhielpning lærde at kiende deris stoere Nød og tillige dend Guds uovervindelige Naade i Christo Jesu, kunde de dristeligen fly til ham og forlade sig til at finde ved Troen, i hans Blod og Død, Retfærdighed, Fred, Liv og Salighed, aldees uforskyldt af blaad Naade; dernest til slutning siger dem, saaledes og paa saadan maade vil Gud lade dem tilsige Syndernes Forladelse effter Christi ord, Math: 9, 12. — 2. De Siæle, som virckelig kiender sig for Syndere, og som higer og tørster effter Naaden, dem viser hand til

Jesum, og om de fandte sig som stødte fuld af Vantro, Tvivl og Beængstelse, saadog, naar det er dem kuns om Sagen og Naaden at gjøre, tilsiger hand dem friligen med hiertens Frimodighed alle deris Synders Forladelse effter Jesu Exempel, Math: 9, 2, og det aldeelis uden nogen Vilkor.

Capellanen Christen Jensens Erklæring handler om hans Prædicken og hans Forhold i Skriftestoelen. 1. Om hans Prædicken da meener hand, at hand alletider effter sin Formue søger at bevise af Guds eget Ord, hvad hand siger, og ellers holder for, at dend Augsburgiske Confession, som Angivelsen aleene beraaber sig paa, maa være Guds Ord subordineret, ligesom dend og i Præsternes Æd subordineres scriptis propheticis et apostolicis, og saaledes ikke maatte fortænkes nogen, at der kand læres lidt meere, end hvad derudj indeholdes, og see en og anden Post meere ind. Hand meener og, at ingen skal nægte ham, det hands Hoved-Sag i hans Prædickener jo er, at forkynde Jesu livsalige Evangelium; men fordi det betager Mennisket ald sin egen Roos, og der drives paa dend Sag, at Evangelium klæder Mennisken gandske nogen ud, og tillige vil have dem fød paa nye, saa beskyldes hand for at forbande og fordømme Folck; forklarer derhos, at i steden der i Apostlernes tider ickun behøvedes at prædicke folck ind i Troen, fordi ingen da indbildte sig at tro paa Jesum, om hvilcken de end aldrig hafde hørt, saa behøves nu at prædicke folck først ud af Troen, førend de kand prædickes ind i den. Hvad een eller anden doctrinal punct, særdelis i Anledning af hans Skiærtordsdags Prædickener, er angaaende, da som det for 2 Aar siden er passeret, og derover paa dend tid er bleven erklæret, har hand ej denne sinde villet melde videre derom. 2. Angaaende hans Forhold i Skriftestoelen, da iblant et og andet, som af hannem herom anføres, tilstaaer hand saaledes at forholde sig, nemblig icke med alle paa en maade; men er det slige, hand veed, der hidindtil have levet i aabenbahre Kiødsens

Gierninger, saa forestiller hand dem deris Nød, foreholder dem Vejen til Syndernes Forladelse og Salighed, ønsker til Slutning, at de vilde begive sig derpaa til at annamme Syndernes Forladelse. Er det Naadehungrige, hand har for sig, saa gives ham Naade at tale med de trætte i tide, og ej at hugge Saar i Saar. Er det benaadede, saa forsickres de ydermeere om Naade. Naar hand saaledes maa handle effter sin Samvittlghed, saaviit hand kand gotgiøre Sagen af Guds Ord, ja endog af Lutheri Skriffter, saa vil hand gierne redeligen arbeide og ønsker i den Henseende ej Skriftestoelens Afskaffelse; men om icke, skeede ham en Lettelse, om hand det icke torde lengere forestaae, siden hand i sit Embede icke søger det, som hans, mens Herrens er.

2den Angivelse Post. Tilforn kom Præsterne i det kongelig Hospital engang hver Uge og catechiserede, men nu icke, dog Instruxen holder dertil.

Sogne Præsten Peder Wedels Svar forklarer, at Hospitalets Fundatz forbinder icke Sogne Præsten at catechisere i Hospitalet, men er Capellanen anbefalet, som hand og ugentlig forretter.

Capellanen Christen Jensens Erklæring formelder herom, at dend Catechisation, som Fundatzen befaler ham at forrette, er icke alleene effter pligt, men ogsaa til overflødighed efterkommet. Vel kand hand ved andre Forretninger være bleven hindret een eller anden gang fra ordentlig og egentlig at catechisere, men har derimod i andre Uger icke alleene oprettet det, men endog gjort tilovers, ja i nogle Uger hver Dag, og somme Dage 2 gange catechiseret for disse Hospitals Lemmer.

3die Angivelse Post. Da kommer de lidet eller intet i de fattiges huus, og naar de fattige forlange at communicere, maa de ofte bie, ja undertiden i 10 Uger tillige, inden de maa komme frem, som de selv beklage.

Sogne Præstens Peder Wedels Svar: Hand meener, at

ingen skal negte ham, det hand jo undertiden har besøgt dette Fattighuus, og herefter lover at gjøre det offtere, endskiøndt det især er Capellanens Sag at antage sig disse Lemmer, hvilcket hand tilstaar ogsaa skeer meere, end de forlanger.

Capellanen Christen Jensens Erklæring indeholder: 1. om de fattiges Huusbesøgelse, at hand mange gange kommer i deris Huus, men finder imellem ickun een, 2 à 3 hiemme, da de dend meeste tid ere ude enten at tigge eller at sancke Brænde eller paa andre Steder, og at de fleste af dem kand komme i Kircken. 2. angaaende deris Communion, at hand, naar de melder sig hertil, pleier at gaa til dem nogen Tid forud for at præparere dem, og det paa det enfoldigste, men for deris stoere Vankundigheds Skyld og slette Levemaade i Druckenskab, Klamerie og Slagsmaal har hand maattet opsette deris Communion i nogen Tiid.

4de Angivelse Post. Med de syge at besøge er beviisligt, at de deri haver [været] og er meget efterladet, saa at een og anden iblant ere bortdøde, som de ikke have besøgt.

Sogne Præstens Peder Wedels Svar: Hand paastaar, at det icke skal befindes i Sandhed, det hand nogensinde har forsømt at besøge nogen syg, uden det kand være nogle, som hand aldrig har vist eller hørt, at de vare syge.

Capellanen Christen Jensens Erklæring indeholder herom dend samme Meening.

5te Angivelse Post. Da ere her 2 Mennisker bortdøde, som vi vide der have begiert at vilde været betient med Sacramentet, men ej har maat bekomme det.

Sogne Præstens Peder Wedels Svar indeholder, at dette icke er ham vedkommende, meener og, at ingen efter de værende Omstændigheder kand ancke derpaa.

Capellanen Christen Jensen erklærer saaledes, at det ene Menniske er ham u-bekiendt, men det andet var en Soldat, som henhørte til Guarnisonen i Kiøbenhavn, dog

opholdte sig her, hvor hand var føed; Men som hand levede i et letfærdigt Lefnet paa andet aar med een Encke, og ingen Forandring eller Fortrydelse lod see hos sig, blev ham negtet saa strax paa Begiering at meddeeles Sacramentet, især da ingen samlet Svar blev givet af ham, hvorpaa hand anden Dagen derefter er hendød.

6te Angivelse Post. Lutheri lille Catechismus, som nu over 3 aars tid ej er bleven oplæst eller forklaret et Stykke af ved nogen Catechisation, og gandske lidet røit noget derom ved Confirmation.

Sogne Præsten Peder Wedels Svar: Hand meener, at naar der catechiseres baade udj Kircken effter Prædicken og i Præstegaarden effter Afften-Sang, saa bliver derved Catechismi Sandheder forklaret, om end Catechismi Ord icke just oplæses, som de staae i Catechismo; dog lover at være alle derudi til Villie, om det maatte være nogen til Opbyggelse.

Capellanen Christen Jensens Erklæring er af samme Meening.

7de Angivelse Post. Ved Huusbesøgelse effter Forordningen ere de meget effterladne, hos eendeel kommer de flittig, hos andre engang om Aaret, hos eendeel slet intet.

Sogne Præsten Peder Wedels Svar: Hand tilstaar, at [hand] haver paa nogen tid icke været saa flittig i sin Huusbesøgelse som tilforn; men Aarsagen angiver hand dertil at være, deels fordj hand mærcker ingen Gafn og seer ingen Frugt deraf, og en deel saavel hans egen Skrøbelighed som Hustrues og Børns Sygdomme, som tit har hindret ham fra særdeeles Omgang iblant Tilhørerne, hvilcket hand tilsiger icke at skal feile nogen, som vil, at deris Hiertes Huus maa besøges.

Capellanens Christen Jensens Erklæring er med fleere Omstændigheder anført, nu angaaende Forhindringerne, hvorfor hand icke altid kand besøge Folck, men maa anvende nogle Dage til Ungdommens Underviisning, nogen

Tid til at skriffte og en anden Tid til at studere og prædicke; nu angaaende dend Forskiel, som gøres i Besøgelsen, at endeel skiotter icke derom, men at hand hos andre med sin Tale om deris Sieles tilstand er meere vélkommen, hos andre igien har Huusene været fulde af Folk, som til deels har været druckene; og saaledes ej kand komme till alle lige ofte.

8de Angivelse Post. Da haver de været meget grove og dumdristige i at overtræde Hans Mai^{ts} Lov med at prædicke over den bestemte tid.

Sogne Præstens Peder Wedels Svar: Denne Beskyldning tilstaaer hand, men at det dog er skeed imod hans Villie, som hand allerunderdanigst beder at maa allernaadigst pardoneres, da det dog icke altid skeer, og ej heller her-effter med Villie skee skal.

Capellanen Christen Jensens Erklæring er af samme Meening, endskiøndt med fleere Omstændigheder til Undskyldning udført.

9de Angivelse Post. Da burde det forbydes med dend Samling hos dend Vognmand Erland, saasom der i kand Gud icke have nogen behag, at eendeel baade Mænd og Karle, ja Qvinder staa og opregne eendeel egen Indfald og fanatisk Tale, som hvercken findes i dend hellige Skriffte eller i nogen approberet censureret Bog.

Sogne Præsten Peder Wedel har i sin Besvaring ej noget anført paa denne Punct, mueligt fordj samme forhen var bleven examineret og af Deris May^{tt} selv allernaadigst decideret.

Capellanen Christen Jensen finder sig anleediget at berøre denne Sag, fordj hand har været i denne Forsamling, og da meener hand, at andre Forsamlinger der ved Steden med Drickelau og Spil, som findes mange af, ere værre og skadeligere, men ingen besværer sig derover, at de skulle forbydes; thi hvad meere hand herom anfører, er,

som hand selv melder, ved Sagens Decision allerede kommen til Ende.

Hvilcken korte Extract af Sagen og hver Postes Erklæring vi efter allernaadigste Ordre herved allerunderdanigst har skullet insinuere, der vi i øfrigt udj dybeste Underdanighed til Døden lever

Deres Kongelig Maiestets

Friderichsborg

Allerunderdanigste Troe-
pligt-skyldigste tienere

d: 24de Octobr: 1747.

F. C. v. Gram. J. B. Bluhme.

(Underskrifterne egenhændige).

Bemærkning til S. 178—9.

I den ovenfor meddelte Extract af de fynske Præsters Betænkninger angaaende Midler til at forbedre Kirketugten, udmærke Præsterne i Vends Herred sig ved deres i pietistisk Henseende vidtgaaende Forslag, f. Ex. at der i hver Menighed skulde være en hemmelig Kirkeprotokol, hvori Synderne skulde indskrives, o. lgn. Sandsynligvis har den drivende Kraft der i Herredet nærmest været Præsten Peder Stockemark i Balslev og Ejby, der 1741 (sikkert efter Biskop H. A. Brorsons Anbefaling og Ønske) blev Stiftsprovst i Ribe. — I Kallske Saml. 102 Fol. findes Afskrift af følgende Fragment af et Brev fra denne Mand, der sætter os godt ind i Tidens Rørelser. Brevet var dateret: (Balslev) 9 Marts 1739:

— — »I Særdeleshed beviste Herren os en stor Naade forleden Uge, da vi (Præster) vare i stor Mængde forsamlede i Middelfart til sl. Borgmesterens Ligbegjængelse, hvoriblandt var en Del uretsindige i Slægtskabet, og en Præst især, som alle havde været nogle af de største Spottere og Forfølgere imod os alle; da vi ej alene over Maaltid fik ved Guds Naade forklaret og forsvaret Sandheden, men endogsaa

efter Maaltid resolverede i Jesu Navn at holde vor sædvanlige Bedestund, hvorved de i Begyndelsen bleve meget consternerede og hentagne, men som dog saa ganske nedslog og indtog Modstandernes [Sind?], at de siden med deres Ord og Tale, Væsen og Omgjængelse for det første gav rent ud tilkjende de Overbeviselser og Rørelser, de havde faaet; da Tiden nu fremdeles vil lære, hvad for Kraft slige Overbeviselser herefter vil komme til hos dennem. — Nogle faa (Præster) har antaget og bruger denne (Pontoppidans) Forklaring i deres Catechisationer; men de fleste sætte sig ganske derimod, forkaste eller henlægge den aldeles. Især maa man takke vor gode Biskop (Chr. Ramus) for, at de fleste Præster bære saa slet Credit for ommeldte Forklaring, siden han i sit Omgangsbrev, hvorved han skulde recommendere dem samme, skrev saa æquivoque derom, at enhver kunde forstaa, han mere disend recommendede den, da han bad Præsterne og formodede af dem, at de »brugte Forstand og Forsigtighed dermed, varede sig for alt for høje Ting, blev ikkun ved deres Enfoldighed, og brugte ikkun Jesu Christi og hans Apostles Catechismum«; og i det øvrige bad dem vel at overveje især de 3 første Capitler i Pauli 1ste Skrivelse til de Corinther etc.« — —
